

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

WA ./ riksåklagaren ang. tillstånd till prövning i hovrätt av mål om självständigt förverkande

(Hovrätten över Skåne och Blekinges beslut den 19 december 2025).

Högsta domstolen har med stöd av 54 kap. 12 a § rättegångsbalken beslutat att pröva frågan om bestämmelsen om självständigt förverkande i 36 kap. 5 § brottsbalken är tillämplig i målet.

Frågan om meddelande av prövningstillstånd i hovrätten såvitt avser frågan om prövningstillstånd i hovrätten av frågan om självständigt förverkande har förklarats vilande.

Högsta domstolen har också beslutat att inte meddela prövningstillstånd i vissa andra delar av målet, varför hovrättens beslut i dessa delar står fast.

Riksåklagaren har nu förelagts att svara skriftligen på överklagandet såvitt avser den dispenserade delen av målet.

Inställning

Jag anser att Högsta domstolen ska förklara att 36 kap. 5 § brottsbalken är tillämplig i målet.

Bakgrund

Tingsrätten har beslutat om förverkande av från WA i beslag tagna kontanter med stöd av 36 kap. 5 § brottsbalken (självständigt förverkande).

De kontanter som omfattas av beslutet om självständigt förverkande togs i beslag från WA i juni 2021.

Överklagandet till Högsta domstolen

WA yrkar att åklagarens yrkande om självständigt förverkande ska ogillas och att beslaget ska hävas.

Han gör gällande att 36 kap. 5 § brottsbalken inte är tillämplig på de kontanter som togs i beslag från honom år 2021 eftersom detta strider mot retroaktivitetsförbudet. Han hänvisar bland annat till ett avgörande från Svea hovrätt (dom den 9 maj 2025 i mål B 662-25).

Grunderna för min inställning och min bedömning

Av 36 kap. 5 § första stycket brottsbalken följer att om det är klart mera sannolikt att egendom härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet, ska egendomen förverkas (självständigt förverkande). I stället för egendomen får dess värde förverkas.

Paragrafen tillkom genom 2024 års reform¹ som trädde ikraft den 8 november 2024 och handlar om förverkande av oförklarade tillgångar. Det rör sig alltså inte om förverkande av vinst från ett konkret brott. Bestämmelsen syftar bl.a. till att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande.

Av övergångsbestämmelsen följer att bestämmelsen ska tillämpas endast i förhållande till egendom som tillhör eller ska anses ägas av förverkandesvaranden efter ikraftträdandet.

I det lagstiftningsärende som ligger till grund för bestämmelsen uttalar regeringen bl.a. följande angående det s.k. retroaktivitetsförbudet (prop. 2023/24:144 s. 376 f.).

Till skillnad från vad bl.a. Justitiekanslern och Hovrätten för Nedre Norrland för fram anser regeringen alltså att rekvisitet ”brottslig verksamhet” inte kan relateras till en viss tidpunkt då vissa gärningar har begåtts. Därför kan inte den nya förverkandeformens tillämpning i tiden, lika lite som vid utvidgat förverkande, begränsas av att den inte närmare preciserade brottsliga verksamheten ägt rum i tiden innan lagstiftningen trätt i kraft. En relevant tidpunkt kan däremot sägas vara att egendomen fortfarande tillhör eller med tillämpning av presumptionsregeln får anses ägas av förverkandesvaranden när bestämmelsen om självständigt förverkande träder i kraft. Frågan om huruvida lagstiftningens tillämpning bör begränsas i tiden bör därför kopplas till tidpunkten för egendomsinnehavet. Det bör därför framgå av en övergångsbestämmelse att bestämmelsen om självständigt förverkande endast tillämpas i förhållande till egendom som tillhör eller ska anses ägas av förverkandesvaranden i tiden efter ikraftträdandet.

Självständigt förverkande handlar alltså inte om att knyta vinster till ett konkret brott (i motsats till förverkande av brottsvinster). Ett sådant förverkande förutsätter inte heller ett förverkandeutlösande brott (i motsats till utvidgat förverkande). Eftersom självständigt förverkande inte grundas på ett brott utan på ett visst egendomsinnehav i nutid som, med det angivna beviskravet,

¹ Prop. 2023/24:144, bet. 2024/25:JuU3 och rskr. 2024/25:9.

bedöms härröra från brottslig verksamhet finns inget hinder mot att förverka egendom som införskaffats eller tagits i beslag före ikraftträdandet. Det avgörande är att de oförklarade tillgångarna tillhör eller ska anses ägas av förverkandesvaranden efter ikraftträdandet.

Detta synsätt har accepterats av Lagrådet som i yttrande uttalar bl.a. följande (a. prop. Bilaga 8, s. 895).

När det gäller självständigt förverkande anges i remissen att den förverkandeformen på grund av sin rättsliga konstruktion inte utgör en särskild rättsverkan av brott och i formell mening inte träffas av retroaktivitetsförbudet. Med hänsyn till att den kan innebära betydande ingrepp i enskildas egendomsförhållanden som kan likställas med en särskild rättsverkan av brott anses grunderna för retroaktivitetsförbudet emellertid kunna göras gällande med avseende på självständigt förverkande. Utgångspunkten i remissen är därför att reglerna om självständigt förverkande inte ska ges tillbakaverkande effekt. Lagrådet delar de angivna utgångspunkterna.

Vad som bör förstås som tillbakaverkande effekt ska enligt remissen ses mot bakgrund av att förverkandet tar sikte på att pröva ett egendomsinnehav i förhållande till möjliga förvärvskällor och att rekvisitet "brottslig verksamhet" inte tar sikte på någon viss brottslighet som behöver konkretiseras till tid och rum. Begränsningen i tiden sker i stället genom en koppling till tidpunkten för egendomsinnehavet.

Enligt Lagrådets mening är det redovisade synsättet inte helt invändningsfritt, bland annat mot bakgrund av att effekten av ett självständigt förverkande för den enskilde inte skiljer sig från effekten av annat förverkande. Införandet av den nya förverkandeformen kommer att innebära att brottslighet som inträffat före ikraftträdandet kan få till följd att en enskild blir föremål för ingrepp i sina egendomsförhållanden. Den nya förverkandeformen har emellertid en konstruktion som i det enskilda fallet inte tar sikte på ett konkret brott utan på ett visst egendomsinnehav i nutid som, med det angivna beviskravet, bedöms härröra från brottslig verksamhet. Det får enligt Lagrådet anses godtagbart att begränsningen av den tillbakaverkande effekten knyts till tidpunkten för egendomsinnehavet.

Det står enligt min uppfattning klart att bestämmelsen om självständigt förverkande ska tillämpas även på egendom som införskaffats eller tagits i beslag i tiden före ikraftträdandet, förutsatt att egendomen tillhör eller ska anses ägas av förverkandesvaranden efter ikraftträdandet samt att det i bestämmelsen angivna beviskravet är uppfyllt.

Jag instämmer således inte i vad som uttalas i den hovrättsdom som försvaret åberopat där det sägs att förarbetsuttalandena inte ger någon direkt vägledning i frågan om när en tillämpning av bestämmelserna om självständigt förverkande

skulle strida mot retroaktivitetsförbudet. Inte heller att det finns stöd i förarbetena för att en tillämpning inte ska ges tillbakaverkande effekt, givet omständigheterna i det enskilda fallet. (Se hovrättens dom s. 42.) Tvärtom är det fråga om tvingande lagstiftning som ska tillämpas när rekvisiten enligt bestämmelsen är uppfyllda, givet att ett förverkande inte bedöms vara uppenbart oskäligt (36 kap. 20 § brottsbalken).

De kontanter som omfattas av yrkandet om självständigt förverkande togs i beslag från WA i juni 2021 och ska därmed, enligt presumptionsregeln, anses tillhöra honom vid tidpunkten för åklagarens yrkande om självständigt förverkande.

Bestämmelsen om självständigt förverkande är således tillämplig i målet och den i prövningstillståndet ställda frågan bör besvaras i enlighet med detta.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till
Utvecklingscentrum
Malmö åklagarkammare (AM-62784-21)
Vice kammarchefen Helena Lundström